

Historik umenia Vojtech Tilkovský (1902 – 1978) a jeho pôsobenie na Univerzite Komenského

Katarína BEŇOVÁ

Abstract

Vojtech (Béla) Tilkovský, the art historian, art critic, radio editor and journalist, is not well known among art historians. His primary research focused on painter Dominik Skutecký (Skutecký), about whom he wrote his masters' thesis and dissertation, and in 1954 his monograph. Tilkovský also sought out teaching positions. After several attempts at the Slovak School of Technology in 1955, he became a part-time lecturer of art history at his alma mater (Comenius University). His art research of the 19th century was interrupted several times, first by the Slovak State, the defence of his position within this state and subsequently by a change in the political situation in 1948. Although he could not publish continuously, his publishing activities in Slovakia, Czechia and Hungary are relatively abundant and essential for this period.

Keywords: Vojtech Tilkovský, Art History, Comenius University, Skutecký, Art History Seminar, 19th Century

Pre väčšinu odborníkov dejín umenia je osobnosť historika umenia, výtvarného kritika, rozhlasového redaktora a žurnalistu Vojtecha (Bélu) Tilkovského málo známa. Na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského (ďalej UK) najprv študoval dejiny umenia a v 50. rokoch 20. storočia tu pôsobil ako externista. Do tohto obdobia pracoval medzi Bratislavou a Prahou až sa následne od roku 1958 natrvalo usadil v českej metropole. Jeho hlavná bádateľská činnosť je spojená predovšetkým s osobnosťou maliara Dominika Skuteckého (Skuteckého), o ktorom napísal nielen diplomovú a dizertačnú prácu, ale predovšetkým vydal v roku 1954 jeho monografu.¹ Menej sú známe jeho práce na poli moderného umenia, ktorým sa venoval napríklad v kontexte Tilkovského práce

v maďarskom prostredí Gabriel Hushegyi.² V medzivojnovom období pôsobil ako redaktor časopisu o umení *A Szép*, ktorý vychádzal v maďarskom jazyku v Československu. Tilkovský začal svoju kariéru v medzivojnovom období a patril medzi kritikov pôsobiacich na našom území, podobne ako Rezső Szalatnai alebo Kálman Brogányi, ktorí využívali znalosť maďarského a slovenského jazyka. Podobnú dvojjazyčnosť nachádzame aj u umelcov ako Edmund Gwerk, Eduard Nemes, František Reichentál alebo Imro Weiner Král', pričom s viacerými z nich bol v kontakte i Tilkovský a ich korešpondencia je vedená vždy v maďarskom jazyku. Jeden z dôležitých maliarov košickej moderny Gejza Szóbel ho v roku 1928/29 portrétoval (obr. 1).³

¹ TILKOVSKÝ, V.: *Dominik Skutecký. Život a dielo*. Bratislava 1954.

² HUSHEGHYI, G.: Komárom – Kassa – Bécs: „A Szép“ (1923). In: *Limes. Társadalom – természet – Történelem. Művészet – Művelődés – Irodalom. Tudományos Szemle*, 1999, č. 1, s. 93–106.

³ Gejza Szóbel: *Portrét dr. Tilkovského*, 1928 – 1929, olej, plátno, 130 x 97 cm, Slovenská národná galéria, inv. č. O 5923. Žiak Karola Harmosa, člen tzv. komárnanského okruhu, ktorý vyštudoval v Budapešti, pôsobil v Komárne, Budapešti, Prahe, kde sa mal možnosť stretnúť i s Vojtechom Tilkovským.

Obr. 1: Gejza Szóbel: Portrét Vojtecha Tilkovského, 1928/29. Foto: Slovenská národná galéria.

Ako uviedol v Tilkovského nekrológu jeho kolega a priateľ Július Kálman, „*Rodák z Levoče (1902) pri svojej generačnej príslušnosti zosobnil všetky regionálne danosti Spiša, vrátane znalosti troch rečí, veľkej usilovnosti, húževnatosti a presnosti v práci.*“⁴ Svoje jazykové znalosti a plynulý prechod medzi slovenským, českým a maďarským jazykom je citeľný aj zo zachovaných textov a hlavne korešpondencie tohto kritika a his-

torika umenia, ktorá sa nachádza primárne v Archíve výtvarného umenia v Slovenskej národnej galérii.⁵ Posledným pokusom o spracovanie osobnosti Tilkovského v kontexte jeho rôznorodej činnosti bola diplomová práca *Vojtech Tilkovský (monografia)* od Jany Schreiberovej, ktorá ale ostala neobhájená.⁶

Kto bol Vojtech Tilkovský?

Vojtech Tilkovský pochádzal z Levoče, kde sa narodil 18. augusta 1902. Zo strany otca pochádzal z levočskej rodiny, matka Izabela rod. Thály bola pôvodom z Komárna. Vo svojom rodisku sa už od detstva stretával s výtvarným umením. Ako sám píše vo svojom životopise, „*Zájem o umění vzbudilo ve mně krásné goticko-renesanční prostředí mého rodiště Levoče. Již jako malý školák měl jsem možnost sledovat sběratelskou práci Kornela Divalda, jehož třízřazkový soupis uměleckých památek Spiše byl první odbornou literaturou, kterou jsem studoval.*“⁷ Do jeho pozornosti sa dostalo súdobé umenie, kedy mal možnosť pozorovať činnosť maďarských pleneristov, ktorí počas prvej svetovej vojny pôsobili v Levoči. Na podnet dr. Bélu Lazara, v tom čase riaditeľa Ernst múzea v Budapešti a súčasného návštevníka Levoče, sa začal zaujímať o tvorbu Jozefa Czauzika, ktorého ako sám píše „*jehož dílo jsem vlastně objevil.*“⁸ Začal publikovať v košických novinách. Vyštudoval miestnu reálku, kde mal výborných profesorov, napríklad spisovateľa Dezső Szabóa, ktorého zmieňuje aj vo svojom nekrológu a pod ktorého vplyvom sa dostal do revolučného varu v roku 1918. Vtedy vstúpil do komunistickej bunky mládeže, preto ho po páde Maďarskej republiky rád uväznili, ale z väzenia z Ostrihomu sa mu podarilo ujsť.⁹ V roku 1921 bol naspäť na Slovensku. Keďže v novom štáte ešte nefungovala univerzita, rozhodol sa ísť do Viedne, kde sa zapísal na Vysokú školu pre medzinárodný obchod, a čoraz viac sa zaujímal o výtvarné umenie.¹⁰ Počas viedenského štúdia bol

⁴ KÁLMAN, J.: Vojtech Tilkovský. In: *Výtvarný život*, 1978, č. 6, s. 6–7.

⁵ *Vojtech Tilkovský (1902 – 1978). Soupis archívneho fondu*. Zost. Valéria Hrtánková, Bratislava 1986. V roku 2000 získal archív ďalšie dokumenty od Tilkovského syna. Za pozornosť stojí Osobný fond Tilkovský v archíve RTVS, týkajúci sa jeho činnosti pre rozhlas.

⁶ SCHREIBEROVÁ, J.: *Vojtech Tilkovský (monografia)*, Diplomová práca FiF UK. Bratislava 2016 (neobhájená).

⁷ Osobný fond Vojtech Tilkovský (ďalej OF VT), inv. č. 12 A 1 – Prehľad odbornej činnosti. Tilkovský mu pomáhal pri súpise pamiatok na Spiši.

⁸ Ibidem. Fragment mal publikovať v *Prager Presse*, 1924.

⁹ OF VT, inv. č. 12 A 4 – Nekrológ (vlastný), 24. 6. 1974.

¹⁰ OF VT, inv. č. 12 CH 10 – Fotografie – osobné; nový fond – Meldungsbuch der Hörers Hochschule für Welthandel in Wien, školský rok 1921/22, 1922/23.

Obr. 2: Vojtech Tilkovský, 1922. Foto: Archív SNG.

v kontakte s viacerými maďarskými emigrantmi predovšetkým s Lajosom Kassakom. Venoval sa primárne medzinárodnému obchodu ale i štúdiu germanistiky a romanistiky a postupne sa vypracoval na jazykovo veľmi zdatného poslucháča, aktívne ovládal francúzštinu, nemčinu, maďarčinu mal ako materinský jazyk, pasívne poľštinu, ruštinu a angličtinu. Ako mimoriadny poslucháč navštevoval prednášky prof. Maxa Dvořáka¹¹ na Filozofickej fakulte viedenskej univerzity (obr. 2)¹² a po jeho smrti v roku 1921 pokračoval u prof. Josepha Strzygowského.

¹¹ Uvádza to vo svojom nekrológu, na jeho hodiny chodil pravdepodobne súkromne, ako riadny študent je vedený ž od roku 1922. Viď. pozn. 9.

¹² Viac k tejto téme pozri: BAKOŠ, J.: *Štyri trasy metodológie dejín umenia*, Bratislava 2000, s. 61–66.

I. Semester. Vom Oktober 1922			bis Oktober 1923. No 05609			
Name des Dozenten	Bezeichnung der Vorlesung	Stundenzahl	Die Nummer des Buches der Eintragsblätter	Der Dozent besitzt ebenfalls die Inskription	die Prognose	Anmerkungen
Ewald Oskar	Die große Weltanschauung	2	570			
Hauptstadt	Hauptstadt der		570			
Alfred	große Literatur		1200			
Brecht Walter	Romanische Lyrik	2	780			
Arnold Robert	Wissenschaften der Kunst über unsere Zeit. über Kierkegaard	3				
Toussaint Ernst	Literaturgeschichte	4				
Witz E.	Kunstgeschichte	2				
Witz E.	Wibingen	2				
Bloch Heinrich	Wibingen für die Philosophie					
Kossov Karl	Kunstgeschichte					
Kossov Karl	Wien					

Obr. 3: Predmety na Filozofickej fakulte Viedenskej univerzity, Index V. Tilkovského 1922/1923. Foto: Archív výtvarného umenia SNG, Osobný fond V. Tilkovský, apendix.

Na Filozofickej fakulte vo Viedni študoval v rokoch 1922 – 1924, ako dokladajú zachované zápisy v indexe.¹³ Absolvoval hodiny u prof. Strzygowského z dejín umenia, u Oskara Ewald predmet Veľké svetové výstavy a u Ernesta Dieza Umeleckohistorické cvičenia (obr. 3). Tieto prednášky si doplnil hodinami z dejín literatúry a filozofie, francúzskeho a latinského jazyka. V roku 1922 podnikol cestu do Nemecka, kde mohol teoretické znalosti aplikovať na výtvarný materiál.

Po založení seminára dejín umenia na Filozofickej fakulte UK sa Tilkovský v roku 1924 vrátil do Bratislavy a stal sa poslucháčom Františka Žákavca, ktorého vplyv si veľmi cenil. Na štúdium získal finančnú podporu zo strany Ministerstva školstva a národnej osvety. František Žákavec pôsobil na UK v rokoch 1937 – 1924, kde bol zakladateľom vôbec prvého seminára dejín umenia na Slovensku.¹⁴

¹³ OF VT, nový doplnok. Meldungsbuch des ausserordentlichen Hörers. Philosophischen Fakultät der Universität zu Wien, 1922/23, 1923/24. Býval na Marxergasse č. 13.

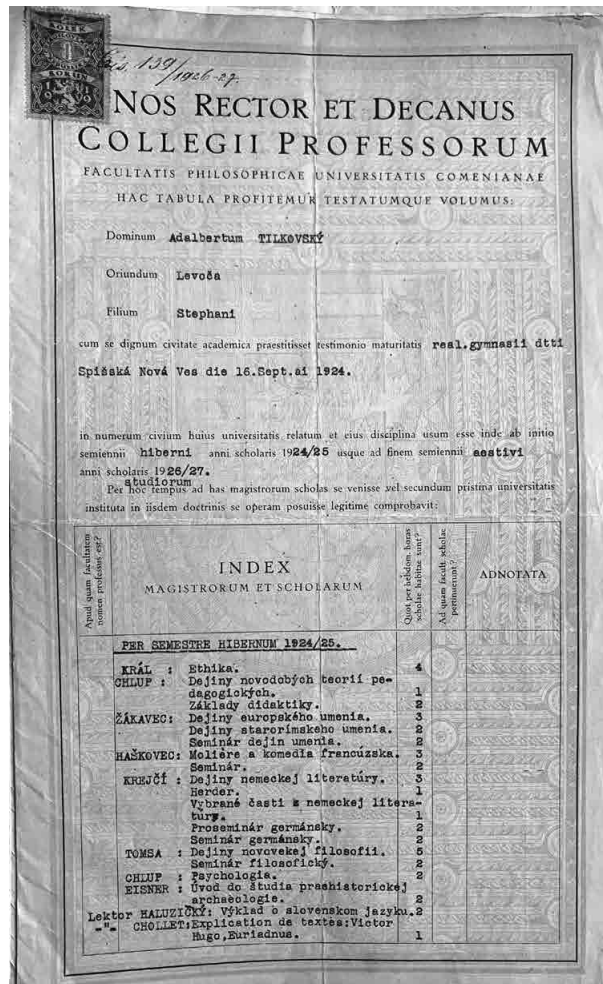
¹⁴ BAKOŠ, J.: Český dejepis umenia a Slovensko. In: *Umění*, XXXIV, 1986, č. 3, s 212; MLYNÁRIK, J.: *Českí profesori na Slovensku*, 1. diel, Praha 1994, s. 152–153.

„Ale jeho pedagogické pôsobenie v Bratislave nebolo oveľa plodnejšie. Keď v roku 1936 odchádza zo zdravotných dôvodov ako päťdesiatosemročný do dôchodku, zanecháva za sebou iba dvoch slovenských žiakov – Vojtecha Tilkovského a Alžbetu Güntberovú Mayerovú.“¹⁵ Na krátko po ňom pôsobia archeológ Jan Eisner a ako externista študent Maxa Dvořáka Eugen Dostál z Brna. Z rovnakého obdobia, kedy študoval i Tilkovský, poznáme aj zápis predmetov od dr. Güntherovej a na predmetoch u prof. Žákavca a lektora Jána Hofmanna¹⁶ boli s Tilkovským spolužiaci. Podľa zachovaného indexu z rokov 1924/25 navštevoval prednášky z dejín umenia, francúzskej a nemeckej literatúry, filozofie, archeológie (obr. 4).¹⁷ Dejiny európskeho umenia, dejiny starorímskeho umenia a seminár k dejinám umenia viedol v zimnom semestri profesor Žákavec a v letnom na to nadviazal dejinami 19. storočia, dejinami umenia antického a seminárom. Hofman ho vyučoval predmet Vývoj staviteľstva miest od 19. storočia v pomere k ochrane pamiatok. V ďalšom školskom roku 1925/26¹⁸ absolvoval Tilkovský na-

¹⁵ BAKOŠ, J.: Príbeh zakliatej vedeckej disciplíny / Seminár dejín umenia na bratislavskej univerzite. In: *Pocia Václavovi Menclovi. Zborník štúdií k otázkam interpretácie stredo-európskeho umenia*. Eds.: BOŘUTOVÁ, D. – ORIŠKO, Š., Bratislava 2000, s. 10.

¹⁶ Prišiel na Slovensko v roku 1919 a stal sa referentom novovzniknutého Vládneho komisariátu na ochranu pamiatok na Slovensku. Poznateľ z praxe prednášal svojim študentom na UK. JANKOVIC, V.: Dejiny pamiatkovej starostlivosti na Slovensku v rokoch 1850 – 1950. In: *Monumentorum tutela*, 1973.

¹⁷ *Soznam prednášok, na ktoré bol zapísaný jako riadny posluchač, Československá štátna univerzita v Bratislave, školský rok 1924/1925, OF VI, appendix – Etika / Král; Dejiny novodobých teórií pedagogických / Chlup; Dejiny európskeho umenia, Dejiny starorímskeho umenia, Seminár dejín umenia / Žákavec; Molière a komédia francúzska, seminár / Haškovec; Dejiny nemeckej literatúry, Herder, vybrané časti z nemeckej literatúry; Proseminár germánsky, seminár germánsky / Krejčí; Dejiny novovekej filozofie, seminár filozofický / Tomsa; Psychológia / Chlup; Úvod do štúdia prae-historickej archeológie / Eisner; Výklad o slovenskom jazyku / lektor Haluzický; Explication de textes: Victor Hugo, Eurriadnus / lektor Chollet; La vie française / lektor Chollet; Logika, seminár filozofický / Král; Hlavné smery v modernej filozofii / Tomsa; Dejiny nemeckej literatúry, Herder život a dielo; Proseminár germánsky, seminár germánsky / Krejčí; Francúzsky verš, seminár / Haškovec; Dejiny umenia XIX.*

Obr. 4: Zoznam predmetov na UK v Bratislave, 1924/1925. Foto: Archív výtvarného umenia SNG, Osobný fond V. Tilkovskej, appendix.

Storočia; Dejiny umenia antického ; Seminár dejín umenia / Žákavec; Stredoškolská didaktika, Dejiny paedagogických teórií / Chlup; Hygiena / Ružička; Nové smery v čl. Literatúre / Pražák; Kurs jazyka gréckeho / Kolař; Vývoj staviteľstva miest od 19 stor. v pomere k ochrane pamiatok / lektor Hofmann; Výklad o slovenskom jazyku / Haluzický; Cour 2ème degré; Explication des textes / lektor Chollet.

¹⁸ *Ibidem, školský rok 1925/1926 – Logika; Seminár filozofický / Král; Dejiny paedagogiky; Stredoškolská didaktika; Seminár paedagogický / Chlup; Hviezdoslav a jeho doma; Seminár / Pražák; Dejiny francúzskej literatúry / Haškovec; Hlavné zjavy nemeckej literatúry doby prítomnej; Goethe; Seminár / Krejčí; Moderné umenie; Kresťanská antika; Seminár / Žákavec; Cours 2ème degré / lektor Chollet; O spisoch a katastroch pamiatok / lektor Hofmann; a v letnom semestri: Logika; Seminár filozofický / Král; Dejiny paedagogiky;*

sledovné predmety so Žákavcom – Moderné umenie, kresťanská antika a seminár a v letnom semestri dejiny umenia 19. storočia, dejiny umenia stredoveku a povinný seminár. O spisoch a katastroch pamiatok prednášal ako lektor Hofmann. Z Tilkovského školských prác sa dozvedáme, že sa venoval i umeniu 19. storočia, kde využíval svoje znalosti maďarského jazyka. V roku 1924 vypracoval seminárnu prácu – rozbor Divaldovho textu *Felvidéki sétat*, ktorá vyšla len rok pred tým.¹⁹ V rámci seminára podnikol niekoľko exkurzií do Čiech, Rakúska, Poľska a v roku 1925 vďaka podpore svojho profesora absolvoval dvojmesačný študijný pobyt v Ríme a o rok neskôr v Krakove. Popri tom študoval aj francúzštinu a nemčinu. Žákavec rozhodol aj o Tilkovského celoživotnom záujme o tvorbu maliara Dominika Skuteckého, ktorého na jeho odporúčanie spracoval ako svoju diplomovú prácu.

Pri porovnaní publikačnej činnosti profesora Žákavca nachádzame paralely aj u Tilkovského.²⁰ Žákavec sa venoval výskumu českého maliarstva, predovšetkým osobností ako Josef Mánes, Mikoláš Aleš, Ján Preisler alebo Max Švabinský. Spájal ich napríklad záujem o Josefa Mánesa, o ktorom neskôr vydal Tilkovský prácu v maďarskom jazyku. K svojmu profesorovi mal veľmi dobrý vzťah, čoho dôkazom je aj súbor výstrižkov článkov o Žákavcovi, ktoré Tilkovský opatroval.²¹ V roku 1971 mal Tilkovský prednášku v pretórii stredoslovenskej galérie v Banskej Bystrici. Bol tu vystavený aj dnes nezvestný obraz z maliarovho raného obdobia s mo-

tívom „Krajiny od Záhoria“. Ako spomína Tilkovský „*Tu by som chcel poznamenať, že práve tento obraz upútal na pražskej výstave Jednoty výtvarných umelcov Slovenska roku 1922 pozornosť vynikajúceho českého historika umenia profesora Františka Žákavca, ktorý ma nabádal, aby som ako seminárnu prácu urobil súpis Skuteckého diel.*“²² Žákavec toto dielo vysoko hodnotil v Národných listech,²³ kde uverejnil kritiku z výstavy a zároveň nabádal mladú generáciu na spracovanie umelcovej pozostalosti. Našiel tu ako ukázal ďalší vývoj vhodného kandidáta v Tilkovskom.

V roku 1927 ukončil Tilkovský štúdium, prihlásil sa do školských služieb a prechodne pôsobil na štátnej reálke v Bratislave.²⁴ Prispieval do *Davu* a priatelil sa s Vladimírom Clementisom a Ladislavom Novomestským.²⁵ V roku 1927 sa stal redaktorom kultúrnej rubriky vtedy založeného vládneho časopisu, ktorý vychádzal v maďarskom jazyku pod názvom *A reggel*. Bol v kontakte s viacerými umelcami medzivojnového obdobia a to nielen v Československu, ale aj v Maďarsku. Ako uvádza Ingrid Ciliusová: „*V dvadsiatych rokoch 20. storočia na Slovensku pôsobili len dvaja školení historici umenia: Gizéla Weyde a Vladimír Wagner. Mladšiu generáciu činnú od tridsiatych rokov tvorili opäť len traja školení kunsthistorici: Alžbeta Mayerová, Jozef Cincík a Jaroslav Honza-Dubnický. K najaktívnejším komentátorom medzivojnového umenia patrili už spomínaní Jaroslav Honza-Dubnický, Vladimír Wagner, Vojtech Tilkovský, Jozef Cincík, či Pavol Fodor.*“²⁶ Už od školských rokov podnikol niekoľko ciest, od Nemecka v 1922, Francúzska v 1924, Talianska

Stredoškolská didaktika; Seminár paedagogický / Chlup; Eudstvo v dobe predhistorickej; Archeologické praktikum / Eisner; Literárna Levoča / Pražák; Dejiny francúzskej literatúry / Haškovec; Dejiny nemeckej literatúry; Goethe; Seminár / Krejčí; Dejiny umenia XIX. storočia; Dejiny umenia v stredoveku; Seminár pre dejiny umenia / Žákavec.

¹⁹ DIVALD, K.: *Felvidéki séták*. Budapest 1925.

²⁰ OF VI, inv. č. 12 C 16 – písomnosti Žákavec. Zachované sú Tilkovského poznámky zo Žákavcových prednášok k umeniu 19. storočia.

²¹ OF VI, inv. č. 12 C 14 – Príležitostné prednášky.

²² Ibidem.

²³ Ž. [ŽÁKAVEC, F]: Výtvarné umění. Domenik Skutecky (1848–1921). In: *Národní listy*, 11. 6. 1922, č. 157, s. 4

²⁴ LXXVII: *Ročná zpráva Čs. štátnej reálky v Bratislave za školský rok 1926 1927*. časť 1. Učiteľský sbor. <http://digit.spgk.sk/VYROCNE%20SKOLSKE%20SPRAVY/VYR%20SKOL%20SPRAVY%20SLOV%20SKOL/%C4%8Ceskoslov.%20%C5%A1t%C3%A1t.%20re%C3%A1lka%20v%20Bratislave/77.%20r.%20zpr.%20%C4%8Dsl.%20%C5%A1t%C3%A1t.%20re%C3%A1lky%20v%20Bratislave.%201926-1927.pdf> (20.1.2020).

²⁵ TILKOVSZKÝ, B.: Svetová kríza umenia. In: *DAV*, 1925; č. 2, s. 36–38. Tragédia Maxa Lindera, In: *DAV*, 2, 1926, č. 3; Výstava Gustáva Böhma. In: *Slovenský denník*, 13. 5. 1926.

²⁶ CIULISOVÁ, I.: *Dejepis umenia na Slovensku. Vybrané kapitoly*. Bratislava 2011, s. 16, 23, 37.

Obr. 5: Vojtech Tilkovský pri nahrávaní rozhlasovej relácie, Žitavy 1938. Foto: Archív RTVS.

a severnej Afriky o rok na to v roku 1926 do Poľska. Ako štipendista absolvoval v rokoch 1928 – 29 cestu do Paríža, kde sa dostal do centra výtvarného umenia tohto obdobia. Navštevoval prednášky profesorov René Schneidera a Henri Focillona na Sorbonne. Skúmal tvorbu umelcov ako Brancusi, Picasso, Dalí. Ďalšie cesty podnikol v roku 1930 do Švajčiarska, v roku 1936 do Juhoslávie, Albánska, Grécka a v roku 1938 do Lotyšska, Estónska a Fínska. V roku 1928 sa stal členom Sdruženia maďarských novinárov v Československu za periodikum *A reggel*, kde bol vedený do roku 1936. Po návrate z Paríža v roku 1929 sa presťahoval do Prahy, kde pôsobil ako novinár²⁷ a podnikal. V roku 1931 sa oženil s Máriou Jelenekovou, ktorá vyštudovala Filozofickú fakultu v Prahe a Bratislave a pôsobila ako odborná pracovníčka vo Výskumnom ústave odborného školstva v Prahe.

Tilkovský sa snažil podnikat', k čomu využil i vo Viedni získané znalosti zo štúdia medzinárodného

obchodu. V roku 1929 založil nakladateľskú spoločnosť Litevna – Nakladatelství naučných spisů oddechové četby v Praze, ktorá mala vo svojom portfóliu vydávanie kníh a grafických a fotografických albumov na rôzne témy (napríklad zborník Slovensko Masarykovi). Kvôli tomuto svojmu podnikaniu sa stal členom Zväzu knihkupcov a nakladateľov československej republiky v Prahe. Firma pôsobila do roku 1932 a o dva roky na to sa Tilkovský vzdal koncesie, čo bolo zapríčinené dosahom hospodárskej krízy. Vďaka Litevne sa Tilkovský dostal pravdepodobne po prvýkrát do kontaktu aj s historikom umenia Vladimírom Wagnerom. Dokladá to ich zachovaná korešpondencia, ktorá v priebehu ich spolupráce prešla od formálne do veľmi familiárneho vzťahu. V decembri 1930 Tilkovský požiadal práve Wagnera, aby vytvoril heslá k výtvarnému umeniu na Slovensku do pripravovaného *Slovenského literárneho almanachu*.²⁸ V marci 1931 mu už píše – „*Drahý Vladko, môj jediný... keďadne si sadneš do fotelu, aby si, na základe Tvojej knihy a Trojich vedomostí, konečne napísal nám dejiny výtvarného umenia na Slovensku, dľa možnosti s úpis pamiatok západného Slovenska.*“²⁹ Tilkovský vydal *Slovenský literárny almanach* v roku 1931 a o dva roky na to *Slovenský naučný slovník*. Na túto jeho činnosť spomína aj jeho kolega Július Kálman „*Bolo to na svoju dobu priekopnícke, náukovo-typograficky-organizačne náročné dielo, ktoré doteraz slúži ako zdroj informácií.*“³⁰ V rokoch 1933 až 1945 pracoval Tilkovský v Československom rozhlase ako redaktor pre programy v maďarskom jazyku a od roku 1939 pre literárne a vzdelávacie oddelenie a od 1940 v zahraničnej redakcii (obr. 5, 6).³¹ V novinách a časopisoch medzivojnového obdobia sa jeho meno v kontexte rozhlasovej činnosti spomína veľmi často. Popri tom neustále sledoval umeleckú scénu, písal prednášky, články a štúdie. Na Univerzite Komenského navštevoval prednášky profesora Eugena Dostála³² a v roku 1939 zložil

²⁷ Pre výtvarné umenie treba zmieniť napríklad jeho text TILKOVSKÝ, V.: Formové problémy maliarstva. In: *Slovenské dielo*, 1, 1929, č. 3, s. 133–140.

²⁸ List V. Tilkovského na V. Wagnera, 13. 12. 1930 – Literárny archív (ďalej LA), Slovenská národná knižnica Martin (ďalej SNK), inv. č. 157 A 35.

²⁹ List V. Tilkovského na V. Wagnera, 26.3.1931 – LA SNK, inv. č. 157 A 35.

³⁰ KÁLMAN 1978, c. d. (v pozn. 4), s. 4.

³¹ K činnosti v rozhlase pozri Archív Slovenského rozhlasu, osobný fond Tilkovský.

³² *Slovník historiků umění, výtvarných kritiků, teoretiků a publicistů v českých zemích a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů (asi 1800 – 2008)*, 1. sz. Ed. SLAVÍČEK, L. Praha 2016, s. 241–242.

rigoróznou skúšku. Jeho práca bola zameraná opäť na Skutezkého.³³

V čase druhej svetovej vojny sa Tilkovský venoval primárne práci pre rozhlas a bol vedúcim zahraničného oddelenia. V rámci inštitúcie mal podporu svojich vedúcich čo dokladá aj agenda smerom k úradu propagandy, keďže bolo známe jeho Pavicové zmýšľanie. Zo 7. 1. 1942 sa zachoval doklad: Žiadosť Slovenského rozhlasu, aby Úrad propagandy ponechal V. Tilkovského v službách rozhlasu.³⁴ O rok neskôr bola vypracovaná aj Tilkovského kádrová charakteristika.³⁵ V roku 1942 sa snažil zorganizovať výstavu slovenského umenia v Ríme a písal napríklad i o benátskom bienále, ktoré bolo silne ovplyvnené nacistickou propagandou.³⁶ V rokoch 1942 – 43 viedol v Ústave talianskej kultúry v Bratislave kurz talianskeho umenia. I keď jeho pracovná činnosť počas druhej svetovej vojny súvisela s prácou redaktora, naďalej sa venoval aj výtvarnému umeniu, písal kritiky, štúdie. Bol členom Spolku slovenských výtvarných umelcov a v roku 1943 sa mu podarilo vydať pre Osvetové ústredie pri Ministerstve školstva a národnej osvety v rámci edície „Umelecké dielo“ knihu pod názvom *Výtvarná pozostalosť Milana Th. Mitrovského*. V Slovenskom múzeu sa konala i výstava tohto maliara, ktorú otvoril vtedajší šéf Úradu propagandy Tido J. Gašpar.³⁷

Podľa spomienok Karola Vaculíka sa v roku 1943 uvažovalo o vydávaní časopisu *Slovenské umenie*, ktoré malo byť venované slovenskej kultúre a umeniu. Časopis mal byť redigovaný práve Tilkovským a Wagner pozýval Vaculíka, aby s nimi spolupracoval, „ostalo asi len pri zámere.“³⁸ Vydavateľom mal byť Čas,

Obr. 6: Vojtech Tilkovský pravdepodobne so Zúbekom a Randýskom, Československý rozhlas, okolo 1938. Foto: Archív RTVS.

nakladateľská účastinná spoločnosť a kníhkupectvo v Bratislave, ktoré sídlilo na Gunduličovej ulici č. 1/a. Pre Josefa Cincíka sa podujal Tilkovský napísať prácu o gotickom sochárstve.³⁹ V roku 1944 sa martinská tlačiareň Neografia rozhoduje o podpore vydávania časopisu týždenníka *Vesna*, ktorý má byť zameraný na správy z umenia a kultúry. Zámerom bolo i vydávanie monografií o starom i súčasnom umení. Nakladateľsky ho mal zabezpečovať pán V. H. Kurtha, za odbornej spolupráce práve Tilkovského, Mariána Várossa a Vaculíka. V roku 1944 vydal Tilkovský v rámci edície *Súčasná slovenské umenie* Spolku slovenských výtvarných umelcov publikácia o Mudrochovi.⁴⁰ Bol v kontakte i s Jánom Smrekom,

³³ OF VT appendix, bez inventára.

³⁴ Inventáre a katalógy fondov a zbierok archívu Ústavu marxizmu-leninizmu, ÚV KSS v Bratislave, – IX. Úrad propagandy Slovenskej republiky, s. 73, č. 628, Žiadosť Slovenského rozhlasu, aby ÚP ponechal V. Tilkovského v službách rozhlasu. 7. 1. 1942. <http://www.vhu.sk/data/files/586.pdf> (20.1.2020).

³⁵ Ibidem, s. 96, č. 848 – Kádrová charakteristika dr. Vojtecha Tilkovského, pracovníka Slovenského rozhlasu, 1943.

³⁶ OF VT, inv. č. 12 A 36 – Korešpondencia, Úrad propagandy v Bratislave, 23. 11. 1942; 12 A 41 – Korešpondencia, Vyslanectvo Slov. rep. v Ríme, 28. 10. 1942. Pozri: Die slowakische

Bildende Kunst auf der Biennale. In: *Slovakische Rundschau*, III, 1942, 22.

³⁷ OF VT, inv. č. 12 H 2 – Pozvánky. Z otvorenia je i zvukový záznam – Archív RTVS, Reportáž z otvorenia výstavy Milana Thomku Mitrovského, ev. č. ID 9117201001.

³⁸ PETERAJOVÁ, E.: *Nepýtaj sa na svoj osud... Život a dielo Karola Vaculíka*. Bratislava 2005, s. 64.

³⁹ OF VT, inv. č. 12 A 49 – Korešpondencia, Jozef Cincik, 1941, 42.

⁴⁰ TILKOVSKÝ, V.: *Mudroch*. Bratislava 1944. Na knihe spolupracoval i s Alžbetou Güntherovou-Mayerovou.

pre ktorého občas písal články o súčasnom výtvarnom umení.⁴¹

Po skončení druhej svetovej vojny sa presťahoval do Prahy, kde bol menovaný odborným radcom na ministerstve priemyslu a mal na starosti umelecký priemysel a vytvorenie novej organizačnej štruktúry. Funkciu výtvarného referenta ministerstva zastával do roku 1951. Po reorganizácii ministerstva bol prevedený do pôsobnosti Ministerstva lesov a drevárskeho priemyslu do tzv. Skupiny tvarového vývoja Výskumného ústavu technológie drevopriemyslu, od roku 1945 bol vedúcim tohto oddelenia.⁴² V roku 1948 dostal potvrdenie od preverovacej komisie Československého rozhlasu, ktoré reaguje na námietky voči nemu vznesené. Medzitým ale svoje miesto v rozhlase opustil.

Od roku 1948 sa aktívne podieľal na organizácii výtvarného života na Slovensku, bol funkcionárom Ústredného zväzu československých výtvarných umelcov a bol členom viacerých komisií⁴³ a porôt, plagátovej komisie ministerstva kultúry, Zväzu československých umelcov, slovenská sekcia.⁴⁴ Získal ponuku pre vydavateľstvo Sfinx na vypracovanie štúdií o slovenskom gotickom umení a umení rokov 1848/1948, čo plánoval už počas Slovenského štátu.⁴⁵ Okrem toho v roku 1948 vstúpil aj do Komunistickej strany Československa. V tomto kontexte je zaujímavý list, ktorý mu adresoval výbor Komunistickej strany v roku 1953. Ako prísne dôverné žiada Tilkovského, aby sa vyjadril či umelci ako Benka, Mallý a Fulla sa stali súčasťou skupiny intelektuálov, ktorí boli na strane Slánskeho, „*nakoľko sa na Slovensku prejavil vplyv slánskovštiny vo výtvarnej oblasti a ktorí súdruhovia boli nositeľmi odbalených úchyliiek.*“ Tilkovský na to veľmi diplomaticky

odpovedá „*moja odpoveď nemôže byť meritórna, keďže nepoznáam uznesenie výročnej členskej schôdzky ZO KSS pri SČSVU a tak neviem, o čo vlastne ide.*“⁴⁶ V tomto kontexte treba zdôrazniť Tilkovského dobré vzťahy s výtvarníkmi na Slovensku. Dokladá to napríklad zachovaná korešpondencia z medzivojnového, ako aj povojnového obdobia (Alexy, Angyal, Bazovský, Galanda,⁴⁷ Gwerk, Reichental, Weiner-Kráľ a ďalší).

Tilkovský a Slovenská národná galéria

Ďalšia dôležitá udalosť pre slovenskú povojnovú kultúru súvisela so založením Slovenskej národnej galérie v roku 1948. Vladimír Wagner, ktorý Tilkovského oslovoval Beckó, ho oboznamuje so situáciou ohľadne založenia národnej galérie. Informuje ho, že v kuratóriu je Ján Mudroch, Josef Kostka, Jaroslav Dubnický, Milan Škorupa, M. Jurkovič a on sám. Poverenictvo si želá, aby sa riaditeľom stal Karel Šourek, čo je podľa neho Mudrochova aktivita. Keďže sa dlho neozýval navrhol Wagner, aby sa riaditeľom stal Tilkovský, čo narazilo na odpor. Poverenictvo sa stále držalo svojho pôvodného nominanta ako uvádza aj Wagner. „*Beckó píšem tak ako sa veci majú. Ale myslím, že keď sa galéria inštituuje bude možné, aby si sa do nej dostal predbežne ako kustos. Verím, že Šourek tu dlho nebude a potom azda by sa podarilo presadiť, aby si prevzal vedenie. Ved' galéria, to je ešte dlhá história. Program, aký sme si s dr. Güntherovou vypracovali je dlhodobý a predpokladá dostatok výstavných miestností.*“⁴⁸ I Josef Vydra v liste z roku 1949 píše „*Myslím, že v Bratislave tu galeri bez Vás nerozreší, a marné si stavi Mudroch proti Vám hlavu. Jinak tam není nic nového.*“⁴⁹ Neskôr Wagner konštatuje, že i keď má galériu rád, veľmi sa do jej chodu začínajú starať Mudroch a Vojtech Mensatoris,

⁴¹ List V. Tilkovského na J. Smreka, 9. 9. 1942, článok o súčasnej nemeckej plastike, LA SNK, inv. č. 181 S 26. Pozri i SMREK, J.: *Poezia moja láska*, II. diel. Martin 1989, s. 74.

⁴² List 16. zará 1946; List z 21. dubna 1950, OF VT, inv. č. 12 A 5, Korešpondencia, Čsl. Spoločnosť, 1946, 1950. Pozri aj OF VT, inv. č. 12 A 1 – Životopis z roku 1956.

⁴³ OF VT, inv. č. 12 A 2 – Korešpondencia, Archeologická spoločnosť pri ČAV, 19. 2. 1947.

⁴⁴ OF VT, inv. č. 12 A 31 – Korešpondencia, Svaz přátel SSSR v Československu, 15. 3. 1946.

⁴⁵ OF VT, inv. č. 12 A 26 – Korešpondencia, Sfinx, 1948.

⁴⁶ OF VT, inv. č. 12 A 45 – Korešpondencia, ZO KSS pri Zväze čl. výt. umelcov, 1953.

⁴⁷ OF VT, inv. č. 12 A 54 – Korešpondencia, Mikuláš Galanda, 29. 3. 1931.

⁴⁸ OF VT, inv. č. 12 A 82 – Korešpondencia, Vladimír Wagner, 1949.

⁴⁹ OF VT, inv. č. 12 A 83 – Korešpondencia, Jozef Vydra, 1949.

čo mu nevyhovuje.⁵⁰ Vedenia SNG sa po jej založení ujal na krátku dobu Šourek a následne Vaculík.

V roku 1951 bol Tilkovský členom komisie, kuratória Slovenskej národnej galérie. Členovia komisie podnikli cesty po Slovensku, kde sa snažili získať výtvarné diela do zbierok. Tilkovský bol kritizovaný, že sa venoval len odporúčaniam, ktoré mal od kolegov, hlavne od dr. Güntherovej Mayerovej.⁵¹ Predmetom jeho výskumu bolo predovšetkým umenie 19. storočia, ktorému mala byť venovaná jedna z prvých väčších výstav v novej SNG. Tilkovský sa stal členom i pomerne rozsiahlej komisie k pripravovanej výstave, ktorá sa konala pod názvom *Umenie 19. storočia. Realistický odkaz našej výtvarnej minulosti*. V porote boli za teoretikov umenia Dubnický, Fodor, Güntherová, Kálmán, Mensatoris, Vaculík, Wagner. Na výstave spolupracovali i študenti dejín umenia Cidlinská, Petrová a Vámošiová, ktoré sa krátko po štúdiu venovali takisto výskumu umeniu 19. storočia.⁵²

Pre Tilkovského bolo pomerne náročné získať po roku 1948 pevné pracovné zaradenie na Slovensku. Komplikovala to aj jeho rodinná situácia, keďže manželka a deti žili trvalo v Prahe (obr. 7). Omnoho ale náročnejšie bolo sa presadiť v 50. rokoch na pôde slovenského školstva a novovznikajúcich galérií. Ako už bolo doteraz zrejme pokúšal sa uplatniť napríklad v Slovenskej národnej galérii. Isté, pravdepodobne osobné animozity, jeho postavenie počas Slovenského štátu a následne po roku 1948 komplikovali. Preto sa naďalej venoval výtvarnej publicistike a pôsobil ako redaktor vo vydavateľstve Tvar, kde zredigoval 19 knižných publikácií z dejín výtvarného umenia. V jednom z listov s dr. Wagnerom, kedy mal Tilkovský na starosti vydanie monografie o Gustavovi Mallom vo vydavateľstve Tvar, sa Wagner vyjadruje k SNG – „*Od 1. septembra 1950 pracujem v Slovenskom muzeu, kde mi príписы adresuj. Vypadol som aj z kuratória Galérie, neviem čo sa tam robí, iba z počutia, je to chaos.*“⁵³ Wagner mal kvôli chorobe a úmrtí svojej manželky problém vyhotoviť knihu načas, k čomu bol Til-

Obr. 7: Vojtech Tilkovský s rodinou. Foto: Archív výtvarného umenia SNG, Osobný fond V. Tilkovský, appendix.

kovský veľmi empatický. Kniha nakoniec vyšla až v roku 1953. V rovnakom čase pracoval Tilkovský i na Červenom Kameni, o čom píše v liste Wagnerovi a zároveň sa snažil aktivizovať i na výtvarnej scéne, kedy sa podieľal na príprave zjazdu československých výtvarníkov.⁵⁴ V roku 1956 sa Tilkovský snažil uplatniť v Kabinete pre teóriu a dejiny umenia pri Československej akadémii vied, čo neprešlo. Zachovala sa jeho žiadosť a životopis, kde jedným z hlavných argumentov jeho záujmu je potreba sa venovať čisto dejinám umenia a vede. V rovnakom roku na základe odporúčania akademického maliara Štefana

⁵⁰ Ibidem.

⁵¹ PETERAJOVÁ 2005, c. d. (v pozn. 38), s. 110. Pozri bližšie: *60. rokov otvorené*, Ročenka SNG. Eds. KUSÁ, A. – LUDIKO-VÁ, Z. Bratislava 2008, s. 30–31.

⁵² Ibidem, s. 112.

⁵³ List V. Wagnera na Tilkovského, 8. 1. 1951, korešpondencia, LA SNK, inv. č. 157 C 19.

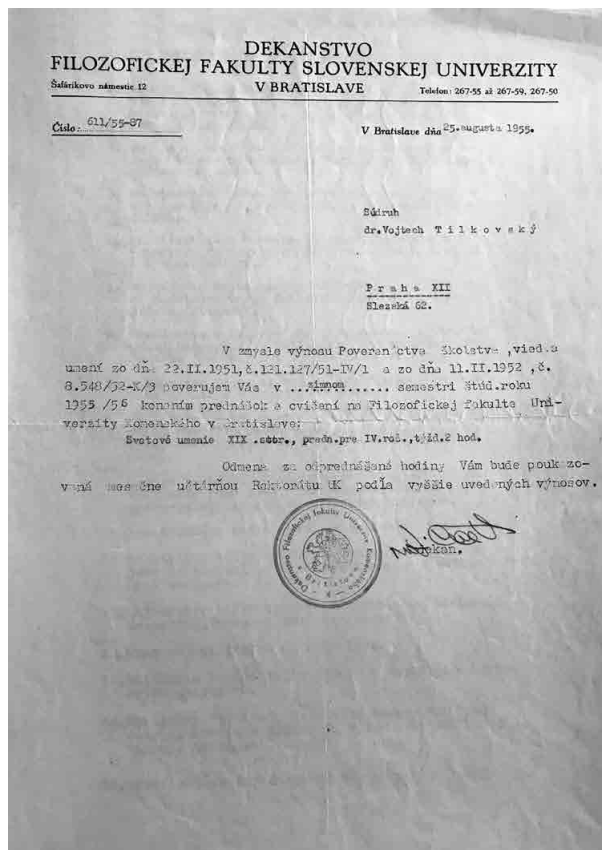
⁵⁴ Oznamuje Wagnerovi aby si pripravil prednášku na zjazd na tému rozbor vývinu umenia od Bohúňa po Kerna. – List V. Tilkovského na V. Wagnera, 14. 8. 1951, LA SNK, inv. č. 157 A 35.

Bednára bol prijatý ako výtvarný redaktor *Výtvarného života*, kde pôsobil do roku 1959.⁵⁵

Tilkovský ako pedagóg

Prvé pedagogické skúsenosti mal Tilkovský už počas druhej svetovej vojny, kedy viedol kurz dejín talianskeho umenia na Ústave talianskej kultúry v Bratislave. V rokoch 1948/1947 prednášal na Vysokej škole umelecko-priemyselnej v Prahe, kde mal prednášky k dejinám keramiky a za svoje pôsobenie dostal aj poďakovanie zo strany vedenia školy.⁵⁶ Z roku 1947 sa zachoval list z dekanátu odboru inžinierskeho staviteľstva Slovenskej vysokej školy technickej v Bratislave, kde mu oznamujú, že ho nemôžu z finančných dôvodov ustanoviť za honorovaného docenta pre školský rok 1948/1947 a preplácať mu cestovanie z Prahy do Bratislavy. „Čo sa týka Vášho uvoľnenia k prednáškam na SVŠT oznamujem, že prezídium Min. priemyslu svojím prípisom z 22.V.1947 číslo P 1/1-191/8/47 sa dotázalo na Povereníctvo školstva a osvetu, či t.č. není skutočne iný slovenský odborník pre „dejinu umenia“.⁵⁷ Keďže sa táto vec stále naťahovala, Tilkovský nakoniec nenastúpil na letný semester a škola si našla náhradu. Sám dekan ho ale uisťoval, že z ich strany pretrváva záujem o jeho pedagogické pôsobenie. V liste architekta Emila Belluša z 20. januára 1948 sa dozvedáme, že škola bola veľmi rozčarovaná byrokraciou Povereníctva a prosí Tilkovského, aby do budúcnosti zväzil svoju spoluprácu s nimi. „Milý pán doktor! My budúci profesori na oddelení architektúry by sme veľmi neradi, aby disciplína dejín umenia nebola hneď od začiatku riadne obsadená, preto prosil by som Váš ešte o veci znovu uvažovať a vyjsť škole, snáď aj za určitých obetí v ústrety.“⁵⁸

V priebehu 50. rokov sa Vojtech Tilkovský dostal do kontaktu ako pedagóg predovšetkým s Filozofickou fakultou Slovenskej (od 1954 opäť Komen-

Obr. 8: List z Dekanátu Filozofickej fakulty Slovenskej univerzity v Bratislave, 23. augusta 1955. Foto: Archív výtvarného umenia SNG, Osobný fond V. Tilkovský, 12 A 9.

ského) univerzity. Nikdy nebol vedený ako interný pedagóg katedry, pracoval ako externista a mal na starosti predmety týkajúce sa primárne obdobia 19. storočia. Vo svojom životopise uvádza prvé hodiny do školského roka 1954/55. V učebnom pláne pre tento školský rok je uvedený ako pedagóg pre predmet „Svetové umění 19. století“.⁵⁹ Zachoval sa

⁵⁵ OF VT, inv. č. 12 A 40 – Korešpondencia, Ústredný zväz výt. umelcov čsl., 1956, 58.

⁵⁶ OF VT, inv. č. 12 A 25 – Korešpondencia, Pokrok, 1946, 47. V roku 1950 sa stal členom poradného výboru. OF VT, inv. č. 12 A 42 – Korešpondencia, Vysoká škola umelecko-průmyslová v Praze, 1948, 50.

⁵⁷ OF VT, inv. č. 12 A 8 – Korešpondencia, Dekanát odboru inžinierskeho staviteľstva SVŠT v Bratislave, 1947-48.

⁵⁸ OF VT, inv. č. 12 A 34 – Korešpondencia, SVŠT, 20. 1. 1948.

⁵⁹ 95+ *Dejiny umenia na Univerzite Komenského v Bratislave*. Eds.: KOLBIARZ CHMELINOVÁ, K. – BEŇOVÁ, K. Bratislava 2018, s. 98–99. Viac k situácii v školstve v priebehu 50. rokov pozri: KOLBIARZ CHMELINOVÁ, K.: University art history in Slovakia after WWII and its sovietization in the 50s. In: *Artium Quaestiones*, 30, Vroclav, 2019, s. 176, repr. 6.

Rozvrh prednášok o európskom výtvarnom umení v 19. storočí :

1. Všeobecná charakteristika európskeho výtvarného umenia v 19. storočí, jeho spoločensko-historické základy, vývinové tendencie a význam pre dnešok. Pokus o periodizáciu.	2 hod.
2. Európa v období od francúzskej buržoáznej revolúcie do viedenského kongresu /1794-1815/. Klasicizmus a empira.	2 hod.
3. Architektúra tejto epochy vo Francúzsku, Taliansku, Španielsku a Portugalsku. Architektúra v Anglicku.	2 hod.
4. Architektúra v Nemecku, Belgicku, Holandsku a vo škandinávskych štátoch./Charakteristika, prehľad a typické ukážky./	2 hod.
5. Sochárstvo tejto epochy vo Francúzsku /Pigalle- vi Bacci, Houdon/, v Taliansku /Canova/ a v Anglicku /Flaxman/.	2 hod.
6. Sochárstvo v Nemecku /Schadow, Messerschmidt, Fischer, Dannecker/, v Holandsku /Godecharles/, vo Švédsku /Bergel/ a v Dánsku /Thorvaldsen/.	2 hod.
7. Maliarstvo tejto epochy vo Francúzsku /David a jeho škola/ a v Španielsku /Goya/.	2 hod.
8. Maliarstvo v Taliansku /prehľad/, v Anglicku a v Nemecku /Tischbein, Füger, Kaufmann, Casstens/. Vývoj maliarstva v ostatných európskych krajinách.	2 hod.
9. Európa v období od viedenského kongresu do revolučného roku 1848. Buržoázne-revolučné a národné-oslobodenecké hnutia. Romanticizmus.	2 hod.
10. Architektúra tejto epochy v typických ukážkach.	2 hod.
11. Sochárstvo tejto epochy vo Francúzsku /Rude a jeho vrstovníci/, v Nemecku /Rauh/ a v ostatných európskych krajinách.	2 hod.
12. Maliarstvo tejto epochy vo Francúzsku /Géricault, Delacroix, Ingres a jeho nasledovníci/.	2 hod.
13. Nemecké maliarstvo do roku 1848.	2 hod.
14. Maliarska tvorba tejto epochy v ostatných európskych krajinách.	2 hod.
15. Revolučný rok 1848. Revolučné umenie vo Francúzsku. Európa v období od r. 1848 do parížskej komuny. Realizmus.	2 hod.
16. Architektúra tejto epochy v európskych krajinách.	2 hod.

Obr. 9: Zoznam predmetov k dejinám umenia 19. storočia. Foto: Archív výtvarného umenia SNG, Osobný fond V. Tilkovský, 12 A 9.

- 2 -

17. Sochárstvo tejto epochy vo Francúzsku, Taliansku a Nemecku.	2 hod.
18. Realistický krajinomalba vo Francúzsku. Škola barbizonska : Rousseau, Corot, Dupré, Bis a Daubigny.	2 hod.
19. Millet, Daubier a Courbet	2 hod.
20. Nemecké maliarstvo tejto epochy.	2 hod.
21. Maliarstvo tejto epochy v ostatných európskych krajinách.	2 hod.
22. Parížska komína a jeho umenie.	2 hod.
23. Prechod kapitalizmu do obdobia imperializmu v Európe. Impresionizmus.	2 hod.
24. Architektúra v poslednej štvrtine storočia v Európe.	2 hod.
25. Sochárstvo tejto epochy vo Francúzsku /Rodin/ a v jednotlivých európskych krajinách.	2 hod.
26. Impresionistické maliarstvo vo Francúzsku /Manet, Degas, Renoir, Monet, Pissaro a Sisley/.	2 hod.
27. Nemecké maliarstvo na konci storočia. Secesia.	2 hod.
28. Maliarstvo v ostatných európskych krajinách na konci storočia.	2 hod.
29. Očísanie a kubizmus. Odklon umenia od skutočnosti.	2 hod.
30. Hodnotenie európskeho umenia 19. storočia. Záver.	2 hod.

Obr. 10: Zoznam predmetov k dejinám umenia 19. storočia. Foto: Archív výtvarného umenia SNG, Osobný fond V. Tilkovský, 12 A 9.

list z dekanátu⁶⁰ fakulty, kde sa nastavuje v zmysle výnosu z Povereníctva školstva, vied a umení vykonávať prednášky 2 hodiny do týždňa v zimnom semestri v školskom roku 1955/56. (obr. 8) V tomto období pôsobili v odbore dejín výtvarného umenia v rámci Katedry vied o umení, na ktorej čele stál prof. Mikuláš Bakoš nasledovné osobnosti – Elena Dubnická, Alžbeta Güntherová-Mayerová, Rastislav Matuščík, Tomáš Strauss a Karol Kahoun.⁶¹ Keď sa pozrieme na plán učebného procesu pre školský rok 1955 – 1956, tak renesanciu mal na starosti Kostka,

umenie 17. a 18. storočia Güntherová, ktorá učila aj umelecké remeslo a práve svetové umenie 19. storočia pripadlo Tilkovskému (obr. 9-10). Ruské umenie 18. a 19. storočia učil Városov a o české umenie toho istého obdobia sa delil s Matuščíkom. Tilkovský prednášal Svetové umenie XIX. storočia, pre 4. ročník a pripravil 30 prednášok v rozsahu 2 hod.⁶² Čo z toho sa naozaj realizovalo nie je známe. Rozsah bol od všeobecnej charakteristiky sledovaného obdobia a venoval sa postupne jednotlivým slohom s odkazom na architektúru, maliarstvo a sochárstvo.

⁶⁰ OF VT, inv. č. 12 A 9 – Korešpondencia, Dekanstvo Filozofickej fak. Slov. univerzity v Bratislave, 25. 8. 1955.

⁶¹ KOLBIARZ CHMELINOVÁ, K. – DAŇKOVÁ, I. a kol.: Dejiny umenia na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského

ho v Bratislave. In: KOLBIARZ CHMELINOVÁ – BEŇOVÁ 2018, c. d. (v pozn. 59), s. 66.

⁶² OF VT, inv. č. 12 G 5, prednášky na UK.

DÁNSKE SOCHÁRSTVO

Dánsko dalo európskému klasicistickému sochárstvu po Canovovi najväčší talent :

✓ D. BERTHEL THORWALDSEN /1777-1844/

Absolvoval kodánsku akadémiu, r. 1797 išiel do Ríma, kde v ovzduší očarovanom Canovym príkladom a presiaknutom záujmom o antiku tak dokonale si osvojil teóriu klasicizmu, že už vo svojich prvých rímskych prácach vedel vyjadriť ideálnu formu, pokoj, rovnováhu a harmóniu, o ktoré doktrína klasicizmu usilovala.

✓ D. Jason 1801-1802. Thorwaldsenovo múzeum v Kodani. /asi prvá verzia/

Úspech sa však nedostavoval, prvé zpracovanie námetu nepútalo pozornosť rímskej umeleckej obce. Preto chcel opustiť Rím, avšak došla nepredvídaná objednávka : zpracovať Jasona v mramoru. Tá mu umožnila predĺžiť svoj pobyt v Ríme. Socha dozrela do konečnej majstorskej podoby /1808/ Jeho sláva zakladá sa na súsoší

✓ D. Ganymed 1805. Thorwaldsenovo múzeum v Kodani.

Harmónia tvaru. Chladné, studené.

Najmä germánske národy účtievali v Thorwaldsenovi najväčšieho sochára Európy, ktorý dovršil Canovovo dielo. Nevideli však, ako je jeho tvorba na Canovovi závislá a že nie je schopná oteplovať klasicistický výraz subjektívnym idealizmom a romantickým realizmom.

Obr. 11: Ukážka z prednášky k Umeniu 19. storočia na Slovensku, dánske sochárstvo 19. storočia, rukopis. Foto: Archív výtvarného umenia SNG, Osobný fond V. Tilkovský, 12 G 5.

V osobnom fonde v SNG sa zachovali celé znenia prednášok, ktoré umožňujú podrobnejšie nazretie do spôsobu Tilkovského pedagogického pôsobenia. Písal si ich na stroji a dopĺňal ručne písanými osobnými poznámkami (obr. 11). Obrazový materiál poskytovali sklenené diapozitívy, využívané na katedre z Matejčekových dejín umenia. Pre dejiny umenia 19. storočia, ktoré patrilo k jeho špecializácii začínal obdobím od francúzskej revolúcie k empirii, ktoré rozdeľuje podľa jednotlivých národných škôl.

⁶³ O týchto osobnostiach písal i do Výtvarného života – TILKOVSKÝ, V.: V Cézannovom ateliéri. In: *Výtvarný život*, 2, 1957, č. 2, s. 59–64; Picassovo kreslený denník. In: *Výtvarný život*, 18, 1973, č. 5, s. 46–47.

Rehabilitácia nášho maliarstva minulého veku bola umožnená až marxistickým rozpracovaním národnostnej otázky. Váha marxistického náhľadu spôsobila, že dejiny umenia dnes sa prestávajú budovať v lučne na pochybnom kritériu národnostnej príslušnosti umelcov a pri posudzovaní úsasti jednotlivých výtvarníkov na rozvoji národného umenia beria sa do úvahy okrem rozhodujúceho pôsobenia hospodárskych podmienok a triedneho zápasu spoločnosti aj geografická príslušnosť a regionálny pôvod umelcov, prípadne odraz jeho umeleckej činnosti na tvorbu v tej-ktorej výtvarnej oblasti. Žakto pokrokovej náhľadu na otázku vzťahu umelca k prostrediu dovoľuje zhodnotiť vývin slovenského výtvarného prejavu 19. storočia v takej šírke a v takom rozpätí, v akom skutočne prebiehal. Do kontextu vývoja výtvarného umenia na Slovensku zaraďujeme preto dnes, ~~xxax~~ a to celkom oprávnené, i diela niektorých nemeckých a maďarských autorov, ktorí pochádzali zo Slovenska, účinkovali v slovenskom prostredí a ktorých vzťah k domácejmu umelckému dielisku je nepocítny. Lebo zistili sme, že tieto inozemní umelci, či už priamo alebo nepriamo, prispievali neraz veľmi podstatne k rozvoju slovenského umenia a významne dopĺňajú jeho ~~výtvarný~~ historický vývin.

Ďalej javí sa nutným zaradiť do vývinu domáceho výtvarného prejavu

Obr. 12: Ukážka prednášky k Dejinám 19. storočia na Slovensku, rukopis. Foto: Archív výtvarného umenia SNG, Osobný fond V. Tilkovský, 12 G 2.

Nasleduje doba od viedenského kongresu po rok 1848, realistické umenie a prechod od kapitalizmu do obdobia imperializmu v Európe, kde sa venuje impresionizmu a secesii. Prednášky ukončuje tvorbou Cézanna a kubizmu ako odklonu umenia od skutočnosti.⁶³ Mal pripravené aj prednášky k dejinám výtvarného umenia 19. storočia na Slovensku, kde ale v úvode sám konštatuje: „*Hovoriť o slovenskom maliarstve 19. storočia je dnes ešte dosť odvážne lebo doba a výtvarný materiál nie sú ešte historicky prebádané, ani esteticky zhodnotené a to, o čo sa teraz pokúšame, podat' prehľad vývinu maliarstva na Slovensku v 19. storočí, je viacej námet k diskusií než vynášanie ujasnených súdov.*“⁶⁴ Ďalej sa vyjadruje k téme geografickej a regionálnej príslušnosti umelca a jeho pôvodu a kladie si otázku vzťahu umelca k prostrediu čo „*dovoľuje zhodnotiť vývin slovenského výtvarného prejavu 19. storočia v takej šírke a v takom rozpätí, v akom skutočne prebiehal.*“⁶⁵ S tým súvisí i marxistická metodika: „*Rehabilitácia nášho maliarstva minulého veku bola umožnená až marxistickým rozpracovaním národnostnej otázky.*“⁶⁶ (obr. 12) Používa termíny ako „*geografická príslušnosť*“, „*regionálny pôvod umelca*“, alebo „*vzťah umelca k prostrediu*“.

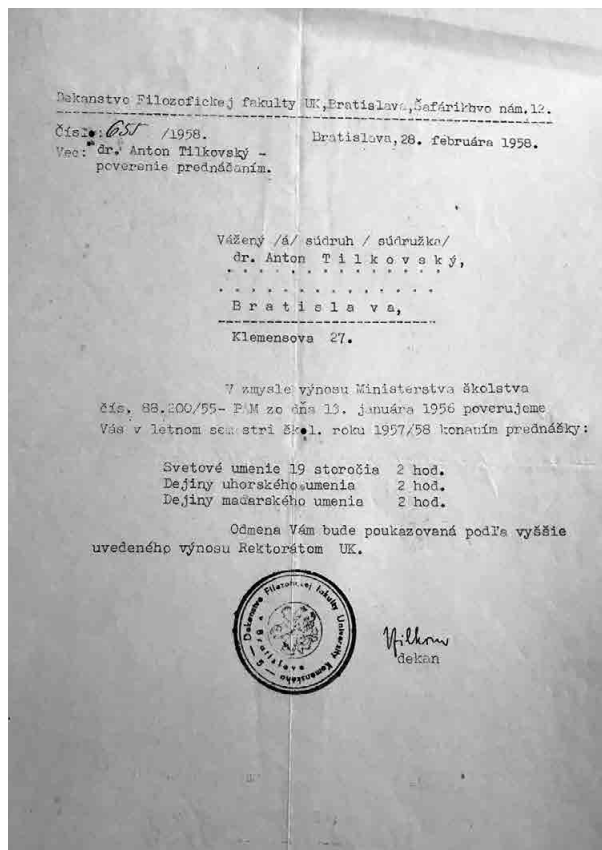
⁶⁴ OF VI, inv. č. 12 G 2 – Pisomnosti, 19. stor. na Slov. (maliarstvo).

⁶⁵ Ibidem.

⁶⁶ Ibidem.

Preto do kontextu zaraďuje aj umelcov nemeckého a maďarského pôvodu a uvedomuje si ich prínos pre rozvoj lokálneho umenia. Všíma si aj domácich maliarov, ktorých ale lokálne podmienky usmernili na tvorbu mimo vlasti. Jeho vývin začína preto logicky v zmysle jeho téz J. J. Stunderom, dánskym maliarom činným v Levoči a Banskej Bystrici. Pokračuje J. Czauczikom, J. Rombauerom, J. Ginovským a rodinou Klimkovičovcov, K. Tibelyho. Uvádza aj umelcov činných mimo nášho územia ako K. Marko st., K. L. Libay, všíma si napríklad dlho opomínaného maliara L. Benického, ale i L. Horovitza a J. Benczúra. K národne orientovaným maliarom patria podľa neho J. B. Klemens, P. M. Bohúň, A. Belopotocký, J. Pálka. So záverom storočia sa venuje V. Angyalovi, L. Mednyánszkemu, D. Skutezkému, J. Štetkovi, E. Ballovi, E. Pitthordtovi a J. Hanulovi, J. Murgašovi, C. Kutlíkovi a M. T. Mitrovskému, o ktorom napísal aj monografiu v 40. rokoch.

V ďalšom školskom roku mal podľa dohody s vedením fakulty prednášať Svetové umenie 19. storočia, impresionizmus a postimpresionizmus, čo úradník v liste Tilkovskému zapísal ako imperializmus a samostatný predmet bol Picasso a jeho význam pre vývin súčasného umenia. K týmto dvom posledne menovaným predmetom sa bohužiaľ nezachovali Tilkovského podklady k prednáškam. V letnom semestri mal tie isté hodiny, okrem tej venovanej Picassovi. V školskom roku 1957/58 vyučoval opäť dejiny umenia 19. storočia, čo bol v jeho prípade už zabehnutý predmet a ako dva nové sú uvedené Dejiny uhorského umenia a dejiny maďarského umenia (obr. 13), všetko v rozsahu 2 hod. do týždňa pre letný semester 1957/58.⁶⁷ Začína s prehľadom maďarského dejepisu umenia, kde spomína významné osobnosti z druhej polovice 19. storočia. V školskom roku 1958/59 mal mať Tilkovský zaradené iné predmety, aké dovtedy prednášal. Podľa plánu katedry boli zaradené predmety „Metódy slohového rozboru“ pre 3. ročník a „Národné umenie ľudových demokracií“, ako aj výberové prednášky pre 3. až 5. ročník.⁶⁸ Pravdepodobne z jeho vlastného

Obr. 13: List z Dekanátu Filozofickej fakulty Slovenskej univerzity v Bratislave, 28. február 1958. Foto: Archív výtvarného umenia SNG, Osobný fond V. Tilkovský, 12 A 10.

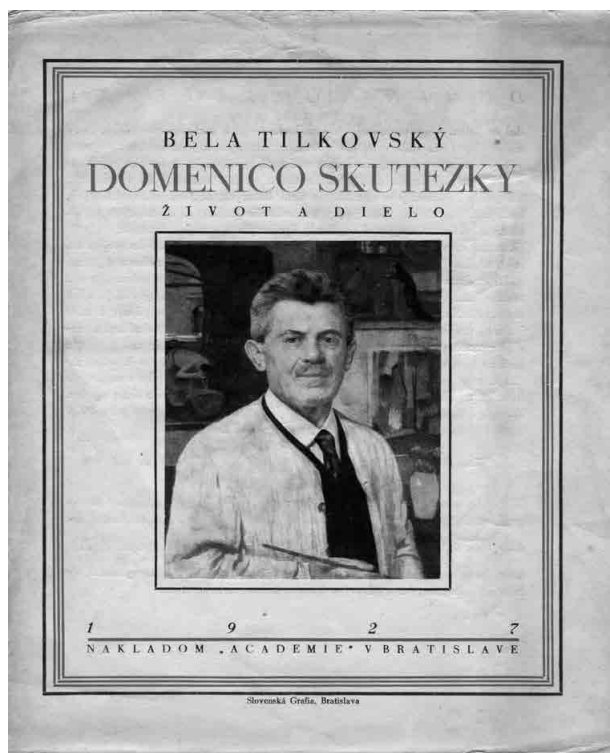
rozhodnutia ako i z postupne nie priaznivej podpory pre jeho uplatnenie sa v Bratislave bol nakoniec z tohto školského roka vyškrtnutý a jeho plánovaný úväzok v počte 4 hodiny do týždňa sa neuplatnil. V osobnom fonde Tilkovského v archíve výtvarného umenia SNG je zachovaný obal s prednáškami, ktoré mal pripravené pre Univerzitu Komenského. Okrem tých, ktoré podľa svojho úväzku v rokoch 1955–1958 realizoval, mal pripravené i texty ku Kresťanskej antike a Filozofii renesancie a humanizmu.⁶⁹

⁶⁷ OF VT, inv. č. 12 A 10, Korešpondencia, Dekanstvo FiF UK, 28. 2. 1958.

⁶⁸ KOLBIARZ CHMELINOVÁ 2019, c. d. (v pozn. 59), s. 180,

repr. 8. – Plán prednášok dejín umenia na UK pre školský rok 1958/59.

⁶⁹ OF VT, inv. č. 12 G 4, Písomnosti – Kresťanská antika; 12 G 3 – Filozofia renesancie a humanizmu.

Obr. 14: Obálka pripravovanej knihy o Skutezkom, okolo 1927. Foto: Archív výtvarného umenia SNG, Osobný fond V. Tilkovský, apendix.

Tilkovský veľmi dobre vychádzal s vtedajšími pedagógmi katedry, predovšetkým s Wagnerom a Güntherovou. I keď doklady nie je zachovaných veľa, ich listy odkazujú na veľmi osobný záujem o jednotlivé udalosti v živote Tilkovského. V roku 1950 zomrela jeho matka, na ktorú spomína v liste z Betliaru Güntherová,⁷⁰ ktorá o tejto udalosti počas návštevy oboznámila aj Wagnera. Josef Vydra veľmi odporúčal Tilkovského ako nástupcu Wagnera, ktorý zastával tri miesta – pracoval na univerzite, pamiat-

⁷⁰ OF VT, inv. č. 12 A 73, Korešpondencia, Alžbeta Güntherová-Mayerová, 25. 7. 1950, Betliar.

⁷¹ OF VT, inv. č. 12 A 83, Korešpondencia, Jozef Vydra, 1949.

⁷² Spomienky absolventov a pedagógov dejín umenia na UK v Bratislave, In: KOLBIARZ CHMELINOVÁ – BEŇOVÁ 2018, c. d. (v pozn. 59), s. 12, 14.

⁷³ Ibidem, s. 14.

kovom úrade a pre pedagogickú fakultu. Ako píše ešte v roku 1949: „Nejradeji by vás viděl prof. Kostka na místo dr. Wagnera, který sám nemůže stačit tři funkce... je velice pro Vás a má ten náhled, že se musíte vrátit na Slovensko, kam je potřeba tolik lidí, a kde není vlastně nikoho na ty úkoly, které se žádají.“⁷¹ Obraz o jeho pôsobení si môžeme spraviť na základe spomienok jeho študentov. Napríklad Kahoun a jeho manželka Denisa Kahounová, ktorí v tom čase študovali, si spomínajú: „Celý přehľad nás na úvod učil Vladimír Wagner, neskôr umenie 19. storočia prevzal Vojtech Tilkovský. Na katedre bola vtedy čerstvo vydatá Elena Dubnická (za slobodna Šterbová). Odpísala Václava Mencla, ktorý bol na malý externý úväzok a skončil v školskom roku 1953/54. Externe bol Tilkovský, externistom bol aj Karol Vaculík. Z Betliaru dochádzala Alžbeta Güntherová-Mayerová, ktorá nás učila základ a spolu s Menclom sa venovala prehladom dejín umenia.“⁷² „Tilkovský nás okrem umenia 19. storočia učil aj umenie 20. storočia, ktoré „lepili“ spolu s Radislavom Matuščíkom.“⁷³ Na závan západného zmýšľania si rozpomína Mária Pötzl Malíková, ktorá hodnotila jeho prednáška nasledovne: „Vojtech Tilkovský, Slovák, žijúci v Prabe, strávil nejaký čas na Západe a prinášal nádyb elegancie bobémskeho života v Paríži s črtami satirického kriticismu.“⁷⁴

Tilkovský a Dominik Skutecký (Skutecký)

S Univerzitou Komenského je spojený aj Tilkovského celoživotný výskum k osobnosti maliara Dominika Skuteckého. Jeho záujem sa datuje do obdobia jeho štúdií u prof. Žákavca, ktorý mu túto osobnosť odporučil na spracovanie. Bohužiaľ diplomová práca, ktorú obhájil, je stratená. Dokonca plánoval túto svoju prácu vydať vo forme monografie, ktorá bola naplánovaná na rok 1927 (obr. 14). Zachovala sa len reklama so zámerom získania financií na jej vydanie.⁷⁵ Malo ju vydať vydavateľstvo Academia,

⁷⁴ Osobný rozhovor s M. Pötzl Malíkovou, 22. 8. 2018. Rukopis rozhovoru je v archíve Katedry dejín výtvarného umenia UK.

⁷⁵ V personálnej biografii maliara, ktorú spracovali HRÚZOVÁ, M. – NÉMETHOVÁ, M. – MYSLIVCOVÁ, Z.: *Dominik Skutecký (1849 – 1921). Personálna bibliografia*. Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici, Banská Bystrica 2001, sa uvádza vydanie monografie v roku 1927.

ktoré sídlilo na Grösslingovej ulici v Bratislave.⁷⁶ Reklamný leták bol už graficky upravený s obálkou, ako aj stručnou anotáciou. Pravdepodobne neboli nakoniec získané všetky finančné prostriedky a tým pádom nedošlo k vydaniu alebo vyšla práca len vo veľmi malom náklade je otázkou ešte ďalšieho bádania. V predvojnovom období navštevoval Tilkovský opätovne prednášky na Filozofickej fakulte UK u prof. Eugena Dostála a v júni 1939 zložil rigoróznou skúšku so svojou dizertačnou prácou na tému života a diela Skutezkého. Získal titul doktora filozofie z odboru dejín umenia. V archívnom fonde výtvarného umenia v SNG sa nachádza kópia tejto práce, ktorú si Tilkovský odkladal. Ďalší pokus o publikovanie súvisí s Vydavateľstvom Pokrok, ktoré sídlilo na Laurinskej ul. 7 v Bratislave a v roku 1946 zamýšľalo vydať Skutezkého monografiu. Ako sa píše v zachovanom liste z vydavateľstva z 14. februára 1946 „*podľa našej dnešnej doby sme ochotní vydať našim nákladom vašu knihu „Domenico Skutezky, doba, život a dielo“, ktorej pôvodný rukopis sme čítali a ktorý prepracujete a upravíte podľa potreby, aby vyhovel dnešnej dobe a knižnému vydaniu.*“⁷⁷

Nakoniec sa podarilo knihy vydať až niekoľko rokov po vojne vo vydavateľstve Tvar. Ako autor spomína „*Začal som znovu pátrať po Skutezkého obrazoch a po niekoľkoročnej sústavnej a často dobrodružnej práci podarilo sa mi na základe svojich starých záznamov a fotografií, a zo zlomkov jeho životnej tvorby, ktoré sa medzi časom vynorili, zostaviť materiál pre jeho monografiu, ktorá vyšla v roku 1954 so súpisom 326 autentických diel.*“⁷⁸ Tilkovský mal veľkú výhodu, že ešte v medzivojnovom období chodieval do Banskej Bystrice a mal možnosť sa stretnúť s manželkou Dominika Skutezkého. V tom čase sa v umelcovej vile nachádzali diela aj korešpondencia a archív. To sa ukázalo ako veľmi dôležité pri vydaní práce v roku 1954, keďže rodinu Skutezkých a Karvašovcov postihli represie druhej svetovej vojny. „*Táto štúdia je prvým pokusom o monografické spracovanie života a diela maliara na základe údajov v druhej polovici dvadsiatych rokov tohto storočia, teda krátko po umelcovej smrti, keď jeho ateliér bol ešte*

Obr. 15: Vojtech Tilkovský, okolo 1960–1970. Foto: Archív výtvarného umenia SNG, Osobný fond V. Tilkovský, apendix.

nedotknutý, keď jeho obrazy boli ešte v rukách pôvodných majiteľov a pamiatka jeho osobnosti a osudov bola ešte živá.“⁷⁹ Tilkovský si uvedomoval, že hlavne obdobie viedenského a benátskeho obdobia nevie dostatočne interpretovať na jednej strane kvôli absencii známeho výtvarného materiálu a zároveň i kvôli nemožnosť vycestovať po vojne na západ, kde mohol svoj výskum rozvinúť. Skutezkého tvorba bola propagovaná autorom monografie aj na stránkach *Kultúrneho života*, ktorý ho požiadal o príspevok.⁸⁰ Zachovali sa posudky recenzentov, napríklad list od Karvaša, v ktorom píše o celkovom dojme z knihy, ktorý hodnotí ako veľmi priaznivý. Druhý recenzent bol Váross, ktorý sa napríklad vyjadril: „*Zdá sa mi, že v niektorých prípadoch sa dosť mechanicky hľadajú závislosti*

⁷⁶ Za informáciu ďakujem Kataríne Baraníkovej zo Stredoslovenskej galérie v Banskej Bystrici.

⁷⁷ OF VT, inv. č. 12 A 25 – Korešpondencia, Pokrok, list z 14. 2. 1946.

⁷⁸ OF VT, inv. č. 12 C 7.

⁷⁹ TILKOVSKÝ 1954, c. d. (v pozn. 1), s. 9.

⁸⁰ OF VT, inv. č. 12 A 16 – Korešpondencia, Kultúrny život.

*Skuteckého tvorby od spoločensko-hospodárskych pomerov. Na konkrétne príklady poukážem autorovi v osobnom rozhovore. V niektorých partiách textu nevystupujú v dost jasných súvislostiach termíny naturalizmus, realizmus, impresionizmus a pod.*⁸¹ Tretím recenzentom bol Vaculík, ktorý oceňuje dlhoročnú znalosť materiálu, ktorý Tilkovský spracováva.⁸²

Tilkovský vo svetle slovenských dejín umenia

Na začiatku svojho štúdia bol Tilkovský (obr. 15) pre sympatie s pokrokovými politickými myšlienkami prenasledovaný horthyovskou políciou a internovaný v Ostrihome.⁸³ Po vzniku Československej republiky vyštudoval ekonómiu a primárne dejiny umenia, ktoré sa stali jeho celoživotným predmetom záujmu. Počas svojho života bol publikačne činný, sám uvádza stovky článkov, kritik, úvodov do katalógov, články nachádzame v časopisoch *Forum*, *Výtvarné umenie*, *Výtvarná práca*, *Tvar* a i maďarských *A Reggel*, *A Hét* a ďalšie. Túto jeho čínorodosť pripomína i jeho priateľ a kolega Július Kálman – „*Ako vidno z tvojho listu, mraky sa Tvojej čínorodosťi nedotkli, čo len potvrdzuje Tvoju húževnatosť.*“⁸⁴

Predmetom tohto príspevku je nielen ozrejmienie životného osudu historika umenia Vojtecha Tilkovského, ale predovšetkým jeho pôsobenie na Univerzite Komenského. Potom, ako sa stal jedným z prvých absolventov prof. Žákavca, sa pokúsil

získať uplatnenie ako pedagóg v priebehu 50. rokov 20. storočia. Nakoniec sa stal len externistom. I keď bol Pavicového zmýšľania a vedel sa adaptovať na zložitú situáciu po roku 1948, situácia na Katedre vied o umení nebola jednoduchá. Nie je zatiaľ známe, prečo nakoniec nebolo pre Tilkovského možné, aby sa stal riadnym členom katedry. Jeho prednášky boli kvalitné, kde využíval i svoje znalosti z odbornej praxe. Potom ako mu nebolo umožnené sa stať ani pracovníkom SNG, akadémie vied a nakoniec i univerzity sa nakoniec rozhodol vrátiť natrvalo do Prahy, kde žila jeho rodina a odkiaľ dochádzal za svojimi povinnosťami do Bratislavy. Stal sa členom redakcie časopisu *Umění a Řemesla*, ktorý i počas obdobia totality patril k tým otvorenejším platformám. Ako uvádza v Tilkovského nekrológu Július Kálman „*Na vysokej, typograficky pružnej úrovni tejto revue bolo vidieť iniciatívu šéfredaktora v nápaditosti úpravy a v pedantnom, adekvátnom hodnotení artefaktov ľudovej umeleckej výroby i umeleckých remesiel.*“⁸⁵ Jeho kontakty zo Slovenskom i po tomto období naďalej boli dobré, publikoval občasne vo *Výtvarnom živote* a v priebehu 70. rokoch nadviazal kontakt s Banskou Bystricou, kvôli prednáškam o Skutezkom a dokonca i so svojím rodiskom, Levočou. V roku 1971 ho napríklad oslovila komisia na čele s dr. Chalupeckým, aby sa podieľal na kapitole Gotické sochárstvo v Levoči do konca 15. storočia, ktorá sa mala stať súčasťou I. zväzku kultúrnych dejín Levoče.⁸⁶

⁸¹ OF VT, inv. č. 12 E 2 – posudky.

⁸² Ibidem.

⁸³ <http://madari.sk/publikacie/gabor-hushegyi-vytvarne-umenie-fotografia-a-architektura>

⁸⁴ OF VT, inv. č. 12 D 3 – Písomnosti, Dominik Skutecký.

⁸⁵ KÁLMAN, 1978 c. d. (v pozn. 3), s. 7.

⁸⁶ OF VT, inv. č. 12 A 21 – Korešpondencia, MsNV v Levoči.

Art Historian Vojtech Tilkovský (1902 – 1978) and His Activities at Comenius University

Résumé

Vojtech (Béla) Tilkovský, the art historian, art critic, radio editor and journalist, is not well known among art historians. He was born in 1902 in Levoča, then still part of the Austro-Hungarian Monarchy, and died in 1978 in Prague. In 1922 he began to study international commerce in Vienna and attended art history professors Max Dvořák and Josef Strzygowski at Vienna University. After the art history seminar at the Philosophical Faculty of Comenius University was introduced in 1924, Tilkovský returned to Bratislava and became a student of František Žákavec, whom he highly respected. He studied art history there from 1924 to 1927, and in the 1950s, he was hired as a part-time lecturer. For most of his career, he worked in Bratislava and Prague before permanently settling in the Czech metropolis in the late 1950s. His primary research focused on painter Dominik Skutecký (Skutecký), about whom he wrote his masters' thesis and dissertation, and in 1954 his monograph.

After graduating with a degree in art history, he worked as a radio editor/journalist for broadcasting in the Hungarian language and as the Litevna Publishing House manager from 1929 to 1932. He also worked for the newspaper *A reggel* and was a regular contributor to the journals and newspapers *DAV*, *Slovenský denník* and many others. As a scholarship holder, Tilkovský was granted a scholarship to do an internship in Paris in 1928 – 29. He also attended the lectures of professors René Schneider and Henri Focillon at the Sorbonne. He also took trips to Switzerland in 1930, Yugoslavia, Albania, Greece in 1936, Latvia, Estonia, and Finland in 1938. At Comenius University, he attended lectures of professor Eugen Dostál, and in 1939 he passed his doctoral exam. His work was again focused on Skutecký. During the years of the Slovak State, he was the head of various departments at Slovak Radio, particularly the foreign news department. He was also the author of the following books: *Výtvarná pozostalost' M. Th.*

Mitrovskébo (*The Fine Art Estate of M.Th. Mitrovský* 1943), and *Mudroch* (1944). After WWII, he moved to Prague, where he was appointed expert advisor at the Ministry of Industry responsible for the creative industry. In Bratislava, he worked for the TVAR Publishing House and a short period, and he was editor-in-chief of the journal *Výtvarný život* (*Fine Art Life*, 1957). He tried to find an expert position at various institutions, including the newly founded Slovak National Gallery, but without success.

Tilkovský also sought out teaching positions. After several attempts at the Slovak School of Technology in 1955, he became a part-time lecturer of art history at his alma mater (Comenius University). Tilkovský's field of expertise was the art history of the 19th century for 4th-year students, for which he prepared thirty 2-hour lectures. The full texts of his lectures were preserved in his archives at the Slovak National Gallery, which provides a more detailed look at his pedagogical activities. He typed them and later added handwritten comments and notes in the margins. He used the glass slides from Antonín Matejček's book entitled *Art History in Pictures* as visual material. Although his material was based on Marxist aesthetics, he complemented his lectures with extensive knowledge, which his students remembered well. In the 1956/57 academic year, he again taught art history of the 19th century, which in his case was a well-established course. Two new methods were mentioned – History of Hungarian Art and History of Magyar Art, all of which were 2-hour classes that met once a week for the summer semester. According to the department plans, the courses entitled *Methods of Style Analysis* for 3rd-year students and the *National Art of People's Democracies* as an elective lecture for 3rd to 5th-year students were included in the course list for the 1958/59 academic year. Most probably of his own accord, but also due to the gradually deteriorating support for his employment in Bratislava, his name

was crossed off the list of teachers. The courses that he was assigned to teach were not opened.

A folder with other lectures prepared for Comenius University has been preserved in Tilkovský's personal archives within the Slovak National Gallery's archives. In addition to hours, which according to his workload for the 1955-1958 academic year he lectured, he prepared texts for Christian Antiquity and Philosophy of Renaissance and Humanism; he also planned to focus on the history of the fine art of the 19th century in Slovakia. Tilkovský taught at Come-

nus University until 1958, after which he moved to Prague where he permanently settled with his family and worked as a publicist and editor-in-chief of the journal *Umění a řemesla* (Arts and Crafts). His art research of the 19th century was interrupted several times, first by the Slovak State, the defence of his position within this state and subsequently by the change in the political situation in 1948. Although he could not publish continuously, his publishing activities in Slovakia, Czechia and Hungary are relatively abundant and essential for this period.